

DOI: 10.18427/iri-2016-0022

Áldozatvállalás a nemzetért vagy szakma?

Székely Klára

Nyugat-magyarországi Egyetem Közgazdaságtudományi Kar
szklara@ktk.nyme.hu

A politikusi szakma professzionalizációjának jelensége

A politika, mint a társadalom érdekében végzett munkatevékenység vizsgálatát már Max Weber (1998) elindította, amikor a XIX. század második felében munkásságát a politika és a tudományok, valamint a politika és a társadalom kapcsolatrendszerére fókuszálta. Jónéhány tanulmányában (pl. A politika, mint hivatás 1919) jelentős összefüggéseket világított meg az uralom fenntartásának, a hatalom megszerzésének és szervezésének anyagi, dologi, szellemi körülményeiről. Minden szellemi, értelmiségi tevékenység társadalomformáló is egyben. Tágabb értelemben véve az értelmiségi foglalkozások olyan társadalmi mechanizmusok, melyek által a tudás, különösen az új tudás, cselevéssé és szolgáltatássá alakul. E foglalkozások nyújtják azt az eszközt, ami által az intellektuális teljesítmény működőképessé válik (Mosher, 1994). Ilyenné vált - válik a professzionalizálódott politikusi ténykedés is.

Magyarországon a politikusok jelentős része vélhetően egzisztenciális okok miatt választja a közéleti pályát, miközben látható képességeik hagynak némi kívánnivalót maguk után. A felfutás azonban a gyengébb, ámde ambiciózus jelölteknek sem lehetetlen. A pártokban ugyanis nem csupán a teljesítmény számít, legalább ilyen fontos a kapcsolati tőke, a lojalitás, és persze a pénz (Sebestyén, 2010).

A politikusok mértékadó rétege a politikai elit, amelynek vizsgálatát az OTKA 2009 - 2011-es kutatása jelentős eredményekkel végezte el.¹ A 2009-es politikai eliten belül egy éles határvonalat jelent a tevékenységszerkezetbeli eltérés az intézményi pozíciók és a hivatásos politikusi pozíciók között. A párt és kormányzó elit fő sajátossága a professzionalizálódás, a szakmai tudás háttérbeszorulása és a politikusi hivatás térnyerése, míg a közéleti elit esetében a szakmai tudás alapján megszerzett pozíció dominál. Az analitikus identitáselemzés eredménye szerint a politikai elit adott identitásuk (származási családjuk státusa) szempontjából két típust különböztethetünk meg. Az egyik típus magas státusú családból származik, és főleg a fővárosban éltek gyerekkorukban. A másik típusba alacsony vagy vegyes státusú családból származók sorolhatóak, akik főként faluban vagy kisvárosban nőttek fel. A választott identitás elemeként a foglalkozási karrier utak jellemzője, hogy a jelenlegi politikai elitnek van munkatapasztalata (sőt, sok esetben jelentős) az állami vagy állam közeli vállalatoknál. Tehát karrierjük felépítésében főként a közszférához kötődtek, ennek a logikáját ismerték meg, és kamatoztatták később ezeket az ismereteiket.²

A társadalmakban a korlátozott hozzáférést biztosító rend, a gazdaságpolitikai manipulációja révén, járadékot biztosít az uralkodó elitnek. Ezek a privilégiumok aztán képesek korlátozni a hatalommal rendelkező egyének (politikuskok) erőszakos cselekedeteit. Ebben a rendben a legértékesebb erőforrásokat és piacokat a politikailag összefonódó elit ellenőrzi. A fennálló politikai, jogi és gazdasági

¹ MTA SZKI OTKA kutatás Magyar politikai elit címmel. Kutatásvezető: Kovach Imre

² Vö.: Uo.

intézmények azt a célt szolgálják, hogy a belépést korlátozva járadékot szolgáltatassanak az elit számára, majd a járadék biztosításán keresztül hihető módon elkötelezzék az erőszakhatalommal rendelkező egyéneket az állam támogatására (Kapás & Czeglédi, 2011:489).

Többször ismételt véleményként feltétlenül kijelenthető, hogy a politikus szolgáltató, és nem áru. Már említésre került, hogy megfigyelhető a szakirodalomban az a nézet, amely szerint maga a politikus is áruvá válik, amikor cselekedetei, ígérvényei alapján a vevők kiválasztják egy bizonyos tevékenység elvégzésére a politikumban. „*A tapasztalat rámutatott, hogy a politikus is áru, egy igencsak különleges áru, amely kitüntetett figyelmet érdemel*” (Boga, 2000). Boga Emese ezen megállapításával arról az oldalról lehet vitatkozni, hogy ha a politikus személyében válik áruvá, akkor miben (kiben) találjuk meg az áru, a szolgáltatás előállítóját? Sokkal inkább a politikai cselekvés válik áruvá szolgáltatás formájában és a politikus lesz a szolgáltató (eladó), a vevők (választók, támogatók, politikai partnerek) irányába. Nyilvánvaló, hogy Boga Emesének abban viszont teljesen igaza van, hogy a tényleges szolgáltatás ideje akkor jön el, ha a jelölt ténylegesen abba a pozícióban került, amelyre pályázott (Boga, 2000).

A szakirodalmi kutatás során több olyan alkotói megnyilvánulással is lehetett találkozni, amelyek folyton a mosópor eladásához, reklámozásához hasonlítják a szakirodalomban (pl. Newman, 2000; Boga, 2000) a politikusi tevékenységet, holott inkább olyan szolgáltatást végzőkhöz kellene hasonlítani, akiknek a tevékenysége eredményez változást (lehetőleg pozitív irányút) a megrendelő, vevő életében. Pl. az egészségügyi, szépészeti, az oktatási, szolgáltatások ilyenek. Ebből a felfogásból következően a politikust, mint szolgáltatói tevékenységet végző személyiséget, a politikai marketinget, mint szolgáltatásmarketinget célszerű vizsgálni.

Bruce Newman végezte el az összehasonlítást a politikai szolgáltatás és a hagyományos gazdasági szférabeli szolgáltatás között.

1. Célkitűzés – Az üzletben a moztatórugót a profitszerzés jelenti, míg a politika szerepe a demokrácia sikeres működtetése.
2. Győzelem – A gazdasági életben a győzelem általában nagy különbségeken múlik, árnyaltabb a helyzet, ezzel szemben a politikában csupán néhány százalékpontnyi eltérés minden vagy semmi alapon jelentheti a győzelmet.
3. Döntések – Az üzletemberek döntéseiket a piackutatások eredményei alapján hozzák meg, a politikában sokkal több múlik magának a jelöltnek az életfilozófiáján, ezen szűri át a közvéleménykutatások száraz adatait (Newman, 2000).

A politikusi tevékenység folyamatosan változó, és bizony a hatalmas információ mennyiség, amivel dolgozniuk kell már a kezdetekben is jellemezte a munkájukat. Carl Sandburg adta közre azt a történetet, amely Abraham Lincoln példáján bizonyítja ezt az igazságot. Lincoln elnökségének első hónapjaiban gondosan áttanulmányozott minden iratot, és közölte: „Sohasem írok alá olyasmit, amit előzőleg ne olvastam volna el. ” Később már azzal fordult a munkatársához, hogy „Nem olvasná el helyettem ezt az iratot?” Még később már csak „tartalmi összefoglalást” kért, majd elnökségének negyedik évében a leggyakoribb mondata: „Mutassa, hol írjam alá!” volt (Sandburg, 1939:414).

A politikusok ténykedésének szervezettsége, szabályozottsága egyre cizelláltabbá, egyre kikristályosodottabbá vált a közelmúlt időszakában. Az eszmék iránti magasrendű elkötelezettség helyébe jól láthatóan lép az érdekorientációt

szakmai hozzáértéssel kezelni kívánó új politikusi magatartás. A politikusi tevékenység professzionalizációja egyértelműen megfigyelhető:

- ❖ a politikusi tevékenységhez elvárások fogalmazódnak meg,
- ❖ működési szabályszerűségek kötődnek,
- ❖ a tevékenység szervezeti rendszerek keretei között, vagyis munkahelyeken valósul meg,
- ❖ a munka pedig javadalmazással ellentételeződik.

Egy XX. század közepéről származó megfogalmazás szerint a politikus sem tud átlépni eredendő emberi mivoltán. A kormányzati politikában mindig is nagy szerepe volt a személyes preferenciáknak és az egyéni haszonnak, ez azonban sohasem tartozott a nyilvánosságra. Azért van ez így, mert minden államot emberek kormányoznak, akik akkor is csak emberek maradnak, ha királyoknak, diplomatáknak, minisztereknek, államtitkároknak vagy bírának nevezik őket, vagy ha magasztos törvényhozó testületekben foglalnak helyet. Még senki sem talált fel olyan eljárást, amelynek következtében amint valaki felelős közhivatalt vállal, azt tovább már nem érdekli saját anyagi jóléte, faji hovatartozása, többé nem lesz részrehajló és megszabadul előítéleteitől (Robinson, 1937:232). Bármely szakma kialakulásának nyomait és elemeit nagyon hosszú időre lehet visszavezetni, azonban egy modern és interdiszciplináris értelemben vizsgált szakmának megvannak a maga kritériumai. A szakmát most az angol szó értelmében kell tekinteni, azaz professziónak. Ez a fogalom kétségtelenül tartalmazza az elkötelezettséget, a megvállást, az odaadást, valamint a tudományos megalapozottságot is, magyarra leginkább – ha nem is tökéletesen – a hivatás szóval lehet fordítani. Természetesen óriási értéket képvisel a hivatástudat és mellette a reputáció is a szakmai megítélésben. A reputáció a közvélemény értékítéletének kifejezését, megjelenítését jelenti. A reputáció a tudatunkban megjelenő ismeretet, tapasztalást, képet jelenti az adott szervezet, személy vagy dolog általános tulajdonságainak együtteséről (Barát, 2001:2). A szakmaként történő azonosítás a következő kritériumok alapján végezhető el:

- a társadalmi munkamegosztás keretében egyértelműen kialakult a politikusi tevékenység önálló tárgya és a területe, amelyek a közpolitikai kompetenciák között felsorolhatók,
- a politikus elkötelezte magát a társadalom szolgálatára, a politikusság szolgáltatásorientált szakma, amelyben jelentős versenyhelyzet létezik,
- a politikusi tevékenység jogviszonyként létezik, a politikusnak munkahelye van, a munkavégzésére szabályokat alkottak,
- a társadalom törvénnyel szabályozza a politikusi ténykedést (választási törvény, intézményi struktúrák meghatározása, döntéshozatali mechanizmusok, stb.),
- a közjó szerepet kap a politikusi tevékenység során a folyamatokban és azok társadalmi megítélésében is,
- a politikusi ténykedés jól azonosítható, rá jellemző, ámde még nem általánosan elfogadott ismeretanyag és készségkészlet jellemzi,
- a politikusság más szakmákkal azonos vagy legalább velük összevethető társadalmi elismertséget, besorolást, státust, béreket ért el.

A professzionalizálódás fogalmának többfajta értelmezése létezik: egyfelől a profi politikus újráválasztásának érdekében folyamatosan figyelembe veszi, hogy az általa vezetett közösség milyen elvárásokkal él, és ezek függvényében cselekszik. Ugyanakkor ezzel párhuzamosan él az a felfogás, amely a politikusok által követett

praxisból indul ki (Keresztszeghy, 2004). E szerint a politikusok személyes, valamint szervezeti (párt, klientúra) érdekei kerülnek magasabb szinten figyelembevételre a döntéshozatali, politikaszervezési tevékenység során. Némely nézetek szerint a politikáról az a szakemberek véleménye, hogy itt a tartalmi kérdésekhez nem értő amatőrök áttekinthetetlen módon egyezkednek, választásokat szerveznek, szavaznak és kompromisszumokat kötnek (Mosher, 1994:68).

Optimális esetben a megválasztásakor már rendelkezik a politikus a politikai pozíciójához szükséges kompetenciákkal. Azonban ez az optimális eset igen ritka. Egyéni pályafutásukból, személyiségükből adódóan igen sokfajta kompetenciával rendelkezhetnek a megválasztott politikusok, de az esetek túlnyomó többségében ezek a képességek, ismeretek, tulajdonságok nem teljesen fedik le a közpolitikusok számára szükséges kompetenciákat. Így marad a másik lehetőség, hogy a már megválasztott közpolitikus menet közben, a döntéshozói szerepkört gyakorolva szerzi meg a szükséges ismereteket, fejleszti ki a fontos képességeket. Igazán sikeres akkor lehet ez a folyamat, ha ehhez segítséget kap valamilyen képzés, célirányos oktatás formájában.

A gyorsuló világ a politikumban ugyanúgy változások nehezen követhető sorozatát generálja, mint a gazdaságban vagy a technológiában, ezért a politikusok képességeinek, ismereteinek fejlesztése, önfejlesztése jelentőségében meghaladja a gazdasági szféra szereplőivel szembeni hasonló elvárásokat.

Míg a munka világában kiépült tradicionális, a versenyszféra logikája szerint működő képző intézmények, lehetőségek halmaza áll rendelkezésre, addig a politika világában a politika humán erőforrása ilyen rendszerrel nem rendelkezik (Wagner et al., 2005:9). Más területekről kell bevinni a szakértelmet a politikai cselekvésbe.

Az egyén tevékenységei jobbra helyi, közvetlen csoportokban zajlanak. Az ember nagy szervezetekhez vagy nemzetéhez, egyházához szükségképpen azokon keresztül kapcsolódik, akikkel közvetlen kapcsolatban van (Bernard, 1994:59). Ez a szerveződési forma dominál a politikában is. Különösen a politikum nagyobbik részét kitevő lokális politikai területeken.

A magyar önkormányzati állapotok és a lokális közpolitikusok helyzete

A közelmúlt időszakában, számtalan esetben hangot kapott a közvélemény előtt az a nagyon sajnálatos és riasztó jelenség, hogy a magyarországi települések önkormányzatai hatalmas pénzügyi nehézségekkel küzdenek. Alapvetően forráshiányosak, csődközeli vagy már azon is túli állapotban vannak. Közel 3200 települési önkormányzat ugyanennyi kisebb – nagyobb képviselőtestülettel működik – működget ma Magyarországon. Egy korábbi, 2008-as felmérés szerint a mintegy 2500 falusi önkormányzatból több mint 10% csődközeli helyzetben stagnál.

Ez az állapot a válság hatására csak romlott. A nagyobb települések, nagyvárosok közül is sok van hasonló helyzetben. A különbség köztük annyi, hogy a nagyobb önkormányzatok hitelhez jutási lehetősége sokkal nagyobb, mint a kistelepüléseké.

Persze az eladósodás sem egy üdvözítő megoldás. A hitelfelvételek célja alapvetően az önkormányzati feladatok ellátásának biztosítása. A közintézmények, az iskolák, kórházak, kulturális intézmények működésének biztosítása, a jövedelem nélküli lakosok létbiztonságának támogatása, a vállalt kötelezettségek teljesítése alapvető munkája az önkormányzatoknak. Ennek biztosítására gazdálkodási tevékenységet is kell végezniük. Beruházások, fejlesztések, újabban

kötvénykibocsátások tarkítják a képet. A feladatok ellátásához szükséges pénzügyi mozgástér alaposan beszűkült. A döntéshozói kompetenciák között egyre nagyobb jelentősége van a gazdálkodással kapcsolatos szaktudásnak. Egyre fontosabb, hogy a lokális közpolitikusok rendelkeznek olyan ismeretekkel, amelyek a megfelelő döntés meghozatalát lehetővé teszi. Ennek hiányában növekszik az önkormányzatok esetében az esély a gazdasági összeomlásra. Példa erre Szigetvár esete, ahol a Dunántúli Napló híradása szerint adósságrendezési eljárás indult a város ellen, mivel a felhalmozódott adósságállománya elérte a három hónapon túli 60 milliós tartozást. Egészében 3,5 milliárd forintnyi adósságot szedett össze a város, amelynek rendezéséhez pénzügyi biztosítást kellett szerezni.

Az ilyen helyzetek kialakulása működési képtelenségeket okozhat számtalan civil szervezetnél is az önkormányzati feladatot ellátó intézmények mellett. A települési önkormányzatok feladatainak ellátása az egész település lakosságának életminőségét, a fejlesztések lehetőségeit, a mindennapi működés biztosítását jelentik. Ugyanakkor a működés feltételei között a lokális közpolitikusok esetében feltétlenül számítani kell a többségi érdekek érvényesülésének és érvényesítésének jelenségével. A politika és a kormányzati hierarchia arra kényszeríti a köztisztviselőket, hogy egyéni és külön érdekeiket magasabb és átfogóbb társadalmi érdekeknek rendeljék alá. A politikában ezt a többségi elv biztosítja, amely a végrehajtó és a törvényhozó hatalom képviselőit egyaránt arra kényszeríti, hogy a magánigények mérlegelésekor is jelen legyenek a többség szempontjai. A kormányzati hierarchiában ez úgy érvényesül, hogy a vezető tisztségviselők felelőssége azt is jelenti, hogy egységesíteniük kell és morális szempontból elfogadhatóvá kell alakítaniuk azokat a külön érdekeket, amelyeket a szervezeti hierarchia alsóbb fokain állók szükségszerűen képviselnek (Appleby, 1952:7). Tehát, egyfelől szorító erő a kormányzati elvárás, másfelől szorító erő a helyi választók elvárása. *A helyi önkormányzatok feladatai:*

- településfejlesztés,
- településrendezés,
- az épített és a természeti környezet védelme,
- a lakásgazdálkodás,
- a vízrendezés és a csapadékvíz elvezetése, csatornázás,
- köztemető fenntartása,
- helyi tömegközlekedés,
- a köztisztaság és a településtisztaság biztosítása,
- gondoskodás a helyi tűzvédelemről,
- gondoskodás a közbiztonság helyi feladatairól,
- közreműködés a helyi energiaszolgáltatásban,
- közreműködés a foglalkoztatás megoldásában,
- az óvodai ellátás,
- gondoskodás az alapfokú nevelésről, oktatásról,
- gondoskodás az egészségügyi ellátásról,
- gondoskodás a szociális ellátásról,
- a gyermek és ifjúsági korosztályokról való gondoskodás,
- a közösségi tér biztosítása,
- közművelődési feladatok ellátása,
- a tudományos tevékenység támogatása,
- a művészeti tevékenység támogatása,
- a helyi sportélet támogatása,
- a nemzeti és etnikai kisebbségek jogai érvényesítésének biztosítása,

- civil szervezetek működésének támogatása,
- az egészséges életmód közösségi feltételeinek elősegítése.

Ezen nagyon szűk felsorolás tartalmazza azokat a legalapvetőbb feladatokat, kötelezettségeket, amelyek által biztosítható egy – egy település működése, fejleszhető vagy szinten tartható, műszaki –technikai infrastruktúrája, megvalósítható a lakosság kommunális, kulturális és humányszolgáltatásokkal való, legalább alapfokú ellátása. Mindezek mellett a települési önkormányzatoknak önként vállalt feladataik is vannak, amelyeknek megoldását szintén saját erejükből kell megvalósítaniuk. Nem célozta ez a kutatás, hogy az önkormányzatok közjogi helyzetéből fakadó nehézségeket vizsgálja. Pusztán a lokális közpolitikusok szerepvállalásához szükséges ismeretek feltérképezésének érdekében kell áttekinteni a feladatköröket.

Egy közelmúltbeli vizsgálat (Székely, 2014) során politikusok adhattak választ arra a kérdésre, hogy szükséges-e a számukra valamilyen képzés. Az igen válasz esetére javaslatot is tehettek a válaszadók, hogy milyen szakismereteket tartanak fontosnak. A legtöbben a közgazdasági, jogi, politológiai, kommunikációs, egészségügy fejlesztési, településfejlesztési, Európai Unió ismereteket jelölték meg, mint olyan területeket, amelyeknek a birtoklása fontos lenne a politikusok számára. A professzionalizáció meglétének az egyik legfőbb bizonyítéka, hogy a szakismeretek szükségessége elismert maguk a politikusok által is. Miután a választók kegyéből bármilyen előképzettségű vagy előképzettség nélküli ember lehet politikus, a szakmai ismeretek megszerzésének még nagyobb a jelentősége. A felsorolt szakterületek biztos alapot adhatnak a döntéshozatalban és a nyilvánosság előtt való szereplésben egyaránt. A politikusok munkavégzése során mindkét terület komoly mértékben esik latba, viszont csak abban az esetben van előnyös helyzetben egy politikus, ha az eredeti szakmája összecseng ezekkel a szakterületekkel.

A feladatok mellett jogaik is vannak az önkormányzatoknak, amelyekkel való élés szintén feltételez szakismereteket a döntéshozóktól. A jogok érvényesítése a szavazók érdekeinek képviselője alapján történik, de a mikor és a hogyan szaktudást igényel. *A települési önkormányzatok alapjogai:*

- ✓ önkormányzati ügyekben önállóan szabályoz és igazgat,
- ✓ gyakorolja az önkormányzati tulajdon tekintetében a tulajdonost megillető jogokat, az önkormányzat bevételeivel önállóan gazdálkodik, saját felelősségére vállalkozhat,
- ✓ az önkormányzati törvényben meghatározott feladatainak ellátásához megfelelő saját bevételre jogosult, továbbá e feladatokkal arányban álló állami támogatásban részesülhet,
- ✓ a törvényi keretek között önállóan megállapítja a helyi adók fajtáit és mértékét,
- ✓ a törvényi keretek között önállóan alakítja ki a szervezetét és a működési rendjét,
- ✓ önkormányzati jelképeket alkothat, helyi kitüntetéseket, címeket alapíthat,
- ✓ a helyi közösséget érintő közügyekben kezdeményezéssel fordulhat a döntésre jogosult szervhez,
- ✓ szabadon társulhat más helyi képviselőtestülettel, érdekeinek képviselőjére önkormányzati érdekszövetséget hozhat létre, feladatkörében együttműködhet más országok helyi önkormányzataival, és tagja lehet nemzetközi önkormányzati szervezeteknek,
- ✓ feladatkörében rendeleteket alkothat, amelyek azonban nem lehet ellentétes a magasabb szintű jogszabályokkal.

Ezek a jogok tulajdonképpen újabb feladatokat jelentenek az önkormányzati politikusoknak, amelyek teljesítéséhez a legkülönbözőbb szakismeretek megléte szükséges a kollektív bölcsesség mellett. A szükséges szakismeretek megszerzésének mikéntje és a birtokolt tudás már különböző útvonalú és feltétlenül különböző színvonalú a politikusok és a működési szinterek esetében.

A képviselőtestület, vagyis a lokális közpolitikusok munkahelye

A politikum hétköznapi gyakorlásának középpontjában a lokális közpolitikusok állnak, akiknek feladatuk, hogy működtessék a rendszert. Érdekeket kell érvényesíteniük, értékeket kell közvetíteniük, döntéseket elfogadtatniuk és végrehajtatniuk. Minden helyi képviselő testület önkormányzati ügyekben önállóan szabályoz és igazgat, rendeleteket és határozatokat alkot.

A települési önkormányzatok szervei:

- a polgármesteri pozíció,
- a képviselő testület és bizottságai,
- részönkormányzat testülete,
- a képviselő testület hivatala.

A képviselő testület a saját tagjai közül – a polgármester javaslatára – titkos szavazással, a polgármester helyettesítésére, a polgármesteri teendők ellátásának segítésére alpolgármestert, alpolgármestereket választ. Az alpolgármester a polgármester irányításával látja el feladatait. A képviselő testület hivatalát a jegyző vezeti, akit a képviselő testület nevez ki. A képviselő testület a jegyző vagy a főjegyző javaslatára – a jegyzőre vonatkozó szabályok szerint – kinevezhet aljegyzőt a jegyző által meghatározott feladatok ellátására. A képviselő testület tagjai a választott önkormányzati képviselők, akiket a személyes szimpátia, ismertség mellett politikai erők, pártok jelölnek ki és támogatnak a választásokon. A megmérettetéshez szükséges kompetenciák megléte alapvető fontosságú, de a folyamatos lokális közpolitikus tevékenység során sem nélkülözhetők.

Általánosan megállapítható, hogy a rendszerváltás során az önkormányzati intézmények kialakításakor a legnagyobb hangsúlyt a demokratikus működés, az autonómia és a túlhatalom kialakulását megakadályozó garanciák megteremtése kapta. Ennek következtében a gazdaságossági, hatékonysági, szakmai szempontok lényegesen kevésbé lettek figyelembe véve. Így alakult ki 1990-ben a jelenlegi önkormányzati rendszer, amelyben valamennyi település – lélekszámtól függetlenül – megkapta a helyi önkormányzás jogát. Egy település centrikus, óriási autonómiával rendelkező, széles felelősségi körre épülő rendszer jött létre. Ez a rendszer számtalan problémát hordozott és hordoz magában. Ezek a problémák egyaránt strukturális és működési jellegűek.

Tapasztalható, hogy csökken az önkormányzatok működési területe (pl. oktatás), ezáltal a befolyási képességük is a társadalomra. Ugyanakkor a demokrácia játékszabályai alapján a megválasztott helyi politikusok kell, hogy irányítsák a települések életét továbbra is. A minél hatékonyabb irányítás és fejlesztés érdekében folyamatosan szükségesek átalakítások a rendszerben. Nyilvánvaló, hogy a szükséges átalakításokra előbb-utóbb sor kerül. Az új struktúra sem nélkülözheti majd a szakértő politikusok munkáját. A döntéshozói helyzet ma már nem csak irányítást jelent, hanem szakjellelű ismereteket, és az adott döntési helyzetekhez

alkalmazkodni tudó vezetőket igényel. A választópolgárok politika iránti közömbössége mellett megfigyelhető az elégedetlenség is, ami rendszerint a politikusnak tulajdonított negatív képességek meglétéből és a pozitív képességek vélt vagy valós hiányából fakad. Ma már a politikusok versenyhelyezete élesebbé vált, így a személyiségük, a felkészültségük, ismeretrendszerük milyensége is komoly fegyvertárként funkcionál.

Várhatóan tovább árnyalódik a politikusi tevékenység a hozzáértés minél magasabb fokú birtoklása irányába, ám ez sosem pótolja majd a szakértők alkalmazásának igényét.

Irodalomjegyzék

- Appleby, Paul H. (1952). *Morality and Administration in Democratic Government*. Baton Rouge: Louisiana State University Press.
- Barát T. (2001). A bizalom tolmácsai – avagy a reputáció építése. *CEO*, (4), 2-16.
- Bernard, C. (1994). Informális szerződések és viszonyuk a formális szervezetekhez. In *Közigazgatás*. Budapest: Osiris.
- Boga E. (2000). Az ígéret mint árucikk. Marketing technikák alkalmazása a választási kampányban. *Magyar Kisebbség*, (4).
<http://www.hhrf.org/magyarkisebbsseg/0004/m000424.html> [2016.04.18.]
- Kapás J., & Czeglédi P. (2011). Gazdasági szabadság, politikai szabadság és a társadalmi rendek. *Közgazdasági Szemle*, (6), 543-551.
- Mosher, Frederic C. (1994). A szakértői kormányzás. In *Közigazgatás*. Budapest: Osiris.
- Newman, B. (2000). *A politikai marketing, mint kampánystratégia*. Budapest: Osiris.
- Robinson, J. H. (1937). *The Human Comedy*. London: The Bodley Head.
- Sandburg, C. (1939). *Abraham Lincoln. The War Years*. New York.
- Sebestyén I. (2010). Politikusgyárok. *Hetek*, 14 (8), febr. 26.
<http://www.hetek.hu/belfold/201002/politikusgyarak> [2016.04.18.]
- Wagner A., Beck L., Horváth K., Lovász Gy., & Székely K. (1999). *Szomszédvárak*. Szombathely.
- Weber, Max (1998). *A politika, mint hivatás*. Budapest: Osiris.